

Helbredende praksis og kirken

Den amerikanske forfatter, digter og professor i engelsk litteratur ved Duke University Reynold Price har lige udgivet sin selvbiografi: *Ardent Spirits: Leaving Home, Coming Back*. I den forbindelse skriver Edward White følgende i New York Review of Books.

I 1984, da han var 51, så fik Price en kræft-diagnose: en stor tumor i ryggraden. Han måtte igennem tre operative indgreb, og hans nedre ryg var paralyseret af strålebehandlingen. I årevis havde han levet alene ude på landet, men nu var han hjælpeløs, total afhængig af døgn sygeplejersker og hjælpere. Han var også plaget af stærke smerter, som kun blev lindret, da han lærte at hynotisere sig selv og bruge en teknik, der kaldes ”biofeedback”.

Midt i smerterne fik han en drøm eller vision: Kristus viste sig for ham, og bad ham om at følge med ned i en sø, hvor han stod. Price tog tøjet af og nøgen gik han i vandet. Jesus samlede vand i sine hænder og vaskede Prices’ sår. Han sagde til ham: ”dine synder er dig tilgivet”. ”Er jeg også rask, spurgte Price?” Også det, svarede Jesus.

Det centrale ved historien er den forbindelse som Jesus laver imellem helbredelse og syndsforladelse. Jesus ser begge dele som to sider af samme sag. For Price er syndsforladelse og helbredelse adskilte, lige som de også er for folkekirken i dag. Det rejser nogle interessante spørgsmål om måden vi ser på sygdom og helbred, synd og tilgivelse, og om det at være frelst.

Når man taler om Jesus og betydningen af hans helbredelser, hans forkyndelse, død og opstandelse, så ses det i dag i folkekirken som en beretning, der kan give folk en forståelse af en dybere mening i deres tilværelse. Denne mening er, at livet overvinder døden, at man er god nok, som den man er, at vores synder er tilgivet. ”Frelse” forstås på den måde, at se en mening i meningsløsheden, at vide, at vi er accepteret af Gud, at forstå, at vi ikke behøver stræbe efter andet end det at elske Gud og vores næste.

Men grunden til at folk opsøger Jesus i det Nye Testamente er ofte ikke en søgen efter mening, eller sjælesorg, men ligesom Price ønsker de at blive helbredt. Det drejer sig om kvinden, der rører ved Jesus’ klæder (Markus 5:25-34), om soldaten i Lukas, der gerne vil have Jesus helbrede sin tjener (Lukas 7:1-10). Det drejer sig også om forælderen til en dæmonbesat ung mand (Markus 9:14-29/Lukas 9:37-43). Der er mange helbredelser i det nye testamente, ca. 41, får den jungianske analytiker Morton Kelsey det til¹.

Helbredelse er altså en vigtig del af Jesus’ virke, således som denne beskrives i Det Nye Testamente. En vigtig pointe er også at frelse dengang ikke var adskilt fra helbredelse. Det at blive rask var også det at blive frelst, og omvendt. Det at få sine synder tilgivet var også en form for helbredelse og var forbundet med frelse.

Tilgivelse, frelse og helbredelse var tæt forbundne. Og det er de ikke mere. Dette oplæg vil kort forsøge at skitsere

¹ Avalos: 2

1. Hvad helbredte Jesus?
2. Hvordan helbredte Jesus?
3. Hvordan praktiserede de første kristne helbredelser?
4. Hvordan har kirken overtaget helbredelsespraksiser?
5. Hvor står folkekirken i dag i forhold til helbredelser?
6. Formålet med dagen i dag

1. Hvad helbredte Jesus

Jesus helbredte fysiske sygdomme: blinde, lamme, stumme, spedalske, kvinden, der led af blødninger, manden med den visne hånd, manden med rystesyge.

Jesus bedrev også eksorcisme: ”Så drog han rundt og prædikede i deres synagoger i hele Galilæa og uddrev dæmonerne” (Markus 1:39), han helbredte manden, der hører til i gravhulerne og var besat af en uren ånd (Markus 5:1), han helbredte drengen, som ”faldt om på jorden og lå og frådede og vred sig”. I dag ville vi formodentlig mene, at der her var tale om et epileptisk anfald. I det nye testamente tolkes det som værende skabt af en ”stum og døv ånd” (Markus 9:25).

Tre steder vækker Jesus folk til live, beretningen om Lazarus er den mest spektakulære eksempel i Johannes 11.41.

Evangelierne beretninger viser, at man ikke skelnede så nøje imellem fysiske og psykiske lidelser. Det almindeligste var, at man mente, at der var onde ånder på spil. En stum og døv ånd, er ånden, der gør folk stumme og døve. Den urene ånd, var den der gjorde manden i gravhulerne skør.

2. Hvordan helbredte Jesus?

Jesus har tre ting han ofte gør: Han siger gerne et ord, fx rejs dig! Han rører ved vedkommende. Han gør også opmærksom på troens betydning. Ord, berøring og tro. Tre vigtige forbundne faktorer.

Jesus gør ikke det samme hver gang. Nogen gange er et ord nok, eller en berøring, nogen gange er troen i sig selv nok. Nogen gange må der bøn til, og enkelte gange bøn og berøring, eller bøn og faste. For Jesus synes metoden ikke at være det primære, og den synes ikke en del af et fast ritual. Han gør det bare, fordi han ved at det er sådan man skal gøre. Her følger nogen eksempler på helbredelser af forskellige typer, og det er tydeligt, at selve metoden ikke er det, der lægges vægt på.

Oftest helbredte Jesus ved et ord:

”Og han sagde til manden med den visne hånd: ”Rejs dig og kom ind i midten!”. Så sagde han til dem [menneskene i synagogen]: ”Er det tilladt at gøre noget godt eller gøre noget ondt på sabbat, at frelse liv eller slå ihjel?” Men de tav. Han så rundt på dem med vrede, og bedrøvet over deres forhærdede hjerte sagde han til manden: ”Ræk hånden frem!” Han rakte den frem, og hans hånd blev rask igen. (Markus 3:3-6)

Andre gange helbredte Jesus ved at røre ved andre, eller ved at blive rørt:

”Men se, en kvinde, der i tolv år havde lidt af blødninger, nærmede sig Jesus bagfra og rørte ved kvasten på hans kappe. For hun sagde ved sig selv: ”Bare jeg rører ved hans kappe bliver jeg frelst.” Jesus vendte sig om, så hende og sagde: ”Vær frimodig, datter, din tro har frelst dig.” Og fra det øjeblik var kvinden frelst. (Matthæus 9:20-23)

Ord og berøring er ofte forbundet med tro, fx. ved helbredelsen af den blinde tigger: ”...Jesus stod stille og sagde: ”Kald på ham!” Så kaldte de på den blinde og sagde til

ham: ”Vær frimodig, rejs dig, han kalder på dig.” Så smed han kappen fra sig, sprang op og kom hen til Jesus: og Jesus spurgte ham: ”Hvad vil du have, at jeg skal gøre for dig?” Den blinde spurgte ham: ”Rabbuni, at jeg må kunne se!” Jesus sagde til ham: ”Gå bort, din tro har frelst dig.” Og straks kunne han se, og han fulgte med dem på vejen. (Markus 10:49-52)

Ord, berøring og tro er altså de tre grundelementer, der går igen i helbredelsesberetningerne. Når der ikke er tro er der kun få helbredelser, eksempelvis når Jesus er i Nazaret, hvor han undrer sig over deres vantro: ”han kunne ikke gøre nogen mægtig gerning dér, bortset fra at han lagde hænderne på nogle få syge og helbredte dem” (Markus 6:5-6).

3. Hvordan praktiserede de første disciple helbredelser?

I de første århundreder efter Kristi fødsel, var helbredelse en vigtig del af kristendommens udbredelse. I Lukas 10:8 opfordrer Jesus til at disciplene helbreder de syge i byerne. ”Helbred de syge i byen og sig til dem: Guds rige er kommet nær til jer”. I Matthæus 10:8 siger Jesus ””Gå ud og prædik: Himmeriget er kommet nær! Helbred syge, opvæk døde, gør spedalske raske, driv dæmoner ud. I har fået det for intet, giv det for intet...”

De første disciple bruger alle tre ovennævnte – tro/ord og berøring, men tre nye signifikante elementer, der kommer ind i beretningerne er 1) at helbrede ”I Jesu navn” 2) at benytte sig af olie til helbredelse 3) at helbredelse kan ske i forbindelse med tøj eller genstande, der har tilhørt en hellig person (en slags forlænget berøring).

I Apostlenes Gerninger er der en beretning om apostlene Peter og Johannes, der helbreder den lamme ved Den skønne Port. Den lamme forventer at få almisser af Peter og Johannes... ”Men Peter sagde: ”Sølv eller guld har jeg ikke, men jeg giver dig, hvad jeg har: I Jesu, Kristi, nazaræererens, navn, stå op og gå” Og Peter greb hans højre hånd og rejst ham og straks blev hans fødder og ankler stærke, han sprang op og kunne stå og gå...”. (Apostlenes Gerninger 3:6-10).

At helbrede med olie er en af anvisningerne i Jakobs brev: ”Lider nogen blandt jer ondt, skal han bede; er nogen glad, skal han synge lovsange; er nogen blandt jer syg, skal han tilkalde menighedens ældste, og de skal salve ham med olie i Herrens navn og bede over ham. Og troens bøn vil frelse den syge, og Herren vil gøre ham rask; og hvis han har begået synder, vil han få tilgivelse for dem. Bekend derfor jeres synder for hinanden, og bed for hinanden om, at I må blive helbredt.” (Jakob 5:13-16)

Helbredelse ved hjælp af genstande, der har haft tilknytning til hellige personer nævnes et par gange. Det siges at ”Gud lod usædvanlige undergerninger ske ved Paulus’ hænder. ja, man bragte ligefrem tørklæder eller bæltter, som Paulus havde båret, hen til de syge; og sygdommene forlod dem, og de onde ånder fór ud.” (Apostlenes Gerninger 19:11-12)

Disse tre nye elementer: olie, at henvise til Jesu navn og hellige genstande bliver vigtige i den fortsatte forståelse af sygdomsbehandling indenfor kristendommen.

4. Hvordan har kirken overtaget helbredelsespraksiser?

I forbindelse med at kirken overtager helbredelsespraksiser, er det ikke kun ord/tro/berøring – Jesu navn/olie/hellige genstande, der er i spil. Der indføres begrænsninger, til hvem, der kan foretage helbredende ritualer.

Vi kan se at helbredelse er en levende del af den kristne tradition, igennem martyren Justin (c. 100- c. 165), der skriver til den romerske senat, han skriver at mange kristne uddriver dæmoner og helbreder besatte. Origenes (c. 185 – 253/54) skriver også: ”Jesu navn kan stadig fjerne distraherende tanker, samt uddrive dæmoner og fjerne sygdomme”².

En af grundene til, at man begrænsede hvem, der foretog helbedelserne kunne være følgende: Der var så mange mennesker, der slog sig op som eksorcister i slutningen af det 4. århundrede, at biskoppen i Rom klagede over det, og det endte med at kun præsteviede kunne udføre eksorcismer, der i øvrigt var helt almindelige: alle der blev døbt, fik også uddrevet alle onde ånder. Det at uddrive ånder, var det samme at blive helbredt.

Ved eksorcismer uddrev man den onde ånd i Jesu Kristi navn, man kunne også lægge hånd på den besatte, en tredje metode var at ånde på den syge. I den tidlige kirke blev sakramenterne nu også til helbredende ritualer, dåb og nadver havde helbredende evner. Det at tegne korsets tegn blev også forbundet med uddrivelse og beskyttelse.

Gradvist forsvandt forbindelsen imellem frelse og helbredelse, således at der med frelse mentes en tilstand, der var tilstede efter døden, mens man med helbredelse havde fokus på fysiske tilstande. Det at være kristen sikrede en frelse, men ikke nødvendigvis det, at være rask. Ritualer med olie mister også sin oprindelige helbredende betydning. De onde ånder forsvinder langsomt ud af billedet.

Salvelse med olie blev i løbet af det 10. århundrede reserveret for de, der lå på deres dødsleje – ”den sidste olie”.

Etableringen af naturvidenskaben som et selvstændigt disciplin i forhold til teologien betyder en adskillelse af legeme og sjæl, helbredelse og tro. På denne måde bliver helbredelse (af legemet) adskilt fra frelse (af sjælen). Dette skel bliver cementeret af Thomas Aquinas (1225-1274). Aquinas anerkender lægevidenskaben, men ikke mirakuløse helbedelser. Miraklerne var i sin tid til for at overbevise om Jesus’ guddommelighed, og for at få folk til at tro. De er ikke naturlige, men overnaturlige

Samtidig med at Aquinas flyttede miraklerne udenfor kirken, så søgte folk efter dem i hellige personer, steder og genstande. Helgendyrkelse og samling på relikvier nåede op til uanede højder i middelalderen, hvor Paulus’ bælte og tørklæde er det rene vand i forhold til helgenknogler, helgengravpladser, fragmenter af det sande kors, søm brugt under korsfæstelsen m.m., alle hvilke skulle have helbredende virkninger. Det er også i forbindelse med helgeners liv og død at pilgrimsfærd bliver populære, og pilgrimsfærden har også en frelsende og helbredende funktion.

² Kelsey: 108

Når så reformationen kommer i 1517, ryger en stor del af denne fokusering på helgener, relikvier, grave og pilgrimsfærd. Martin Luther (1483-1546) og Jean Calvin (1509-1564) fastholder det skel imellem sjæl og legeme, som Aquinas satte. Reformationen rydder helgener og relikvier af vejen, aflad, pilgrimsfærd, salvelse og hele klostervæsenet med dets urtehaver og hospis må væk. Der sker et skift fra kirkedrevet socialforsorg til at det bliver en opgave for nationale regenter og regeringer. Helbredelse bliver en del af lægevidenskaben.

Luther selv var tvetydig i forhold til helbredelser³. Nogen steder er han åben overfor helbredelser, og bad selv for syge, andre steder argumenter han for, at miraklernes tid er forbi, og ligesom Aquinas argumenterer han for, at guddommelig indgriben i form af helbredelser hørte de første kristne til. De første kristne havde brug for tegn og gerninger for at komme til at tro, men det er ikke tilfældet længere. Det er bedre, og mere oprigtigt at tro pga. ordet. Jesus kritiserer netop mængden for at forlange tegn og undere: ”Hvis I ikke får tegn og undere at se, tror I ikke.” (Johannes 4:48), ligeledes er det kritisabelt at Thomas forlanger at mærke hans krop. ”Jesus sagde til ham: ”Du tror, fordi du har set mig. Salige er de, som ikke har set og dog tror” (Johannes 20:29). For Luther står ordet og sakramenterne dåb og nadver centralt i kristendommen. I et af hans breve skriver han at det er af umådeligt større værdi at arbejde med at prædike Guds ord end at kunne vække de døde til live eller hjælpe de blinde, døve, stumme og spedalske. Denne verden er alligevel forbigående. Det er sjælen det gælder, ikke kroppen.⁴

I nyere tid har ingen af de protestantiske teologer Karl Barth (1886-1968), Rudolf Karl Bultmann (1884-1976) eller Dietrich Bonhoeffer (1906-1945) haft meget tilovers for healing eller helbredende praksis indenfor kirken, jeg vil ikke komme nærmere ind på hvorfor her, men fælles for dem alle er at det enkelte menneskes forhold til Gud er det centrale, ikke det enkelte menneskes sundhedstilstand og hvordan det går det enkelte menneske i livet.

Alle tre teologer fastholder et skel imellem ånd og krop, sjæl og legeme, Gud og mennesket. Forbindelsen imellem de to verdener er givet igennem Kristus, eller åbenbaringen, der griber ind i eksistensen eller den enkeltes liv, men det manifesterer sig ikke fysisk. På den måde, så ligger de tre teologer i forlængelse af Aquinas og Luther, og på den måde kan helbredende praksis ikke være central.

Samtidig med, at hovedlinierne i protestantisk teologi negligerer helbredende praksis, er der et underskov af frikirker og andre retninger, der definerer sig selv som karismatiske. Dvs. de lægger stor vægt på de nådegaver, som Paulus beskriver i første korintherbrev: ”I er Kristi legeme og hver især hans lemmer” skriver Paulus. ”Og i kirken har Gud sat nogle til at være for det første apostle, for det andet profeter, for det tredje lærere, endvidere nogle med kraft til at gøre mægtige gerninger, endvidere nogle med nådegaver til at helbrede, til at hjælpe, til at lede, til forskellige slags tungetale. Kan alle være apostle? Eller profeter? Eller lærere? Kan alle gøre mægtige gerninger? Har alle nådegaver til at helbrede? Kan alle tale i tunger? Kan alle tolke tungetale? Men stræb efter de største nådegaver! Og jeg vil vise jer en langt bedre vej.

³ <http://www.religion.dk/artikel/55508>:

⁴ Kelsey: 173

Om jeg så taler med menneskers og engles tunger, men ikke har kærlighed, er jeg et rungende malm og en klingende bjælde..." (1. Korintherbrev 13: 27-31, 14: 1)

Det, der ofte kendetegner de karismatiske kirker, er en fundamentalistisk tolkning af biblen, der kan besværliggøre dialog både med folkekirken og med andre trosretninger. I pinsebevægelsen bliver troserfaringen: dåb med helligånden, til den oplevelse, der skiller de, der er frelst, fra de, der ikke er frelst. Frelse forstås nu hovedsagligt som en tilstand, der opleves efter døden.

Der kan synes at være det forhold gældende, at desto mere man åbner op for trosoplevelser, såsom tungetale og helbredelse, desto fastere dogmatiske rammer synes påkrævet for at kunne styre en fortolkning af fænomenerne, der ligger indenfor den kristne lære.

Hvor står folkekirken i dag i forhold til helbredelser?

Generelt set må man sige at folkekirken ikke har helbredende tjenester eller andre helbredende praksis end bøn og forbøn.

Det kristne fællesskab I Mesterens Lys er formodentlig den mest markante tilbud indenfor folkekirken, der både er positiv overfor nådegaver, og som også er åben overfor andre trosretninger. Det er godt at Trine Dirks er her, for hun er den af os, der har mest erfaring med at lave alternative gudstjenesteformer, der kan omfatte karismatiske elementer.

Og så er der netværket af kristne healere, som er et netværk af healere, der er tilknyttet folkekirken. Netværket af kristne helere blev etableret i februar 2003 på en arbejdsweekend arrangeret af Steen Bonde, Charlotte Birch og Ellen Hultén. Netværket blev dannet som følge af, at mange he(a)lere ønsker deres praksis skulle have tilknytning til en kirkelig kontekst. Det er os, der inviterer til temadagen i dag.

Formålet med dagen i dag.

Formålet med dagen i dag er ret ambitiøst. Det er at tage et perifært område fra folkekirkens virke, nemlig helbredelsespraksis, og placere det centralt i forhold til en tværreligiøs dialog. Meningen med dialogen er ikke kun at tale sammen, men også at handle sammen. Altså at praktisere helbredelse i den ene eller den anden form.

Noget, der kan genere os i dag i forståelsen af sygdomme i Det Nye Testamente er det, at sygdomme ofte er forbundet med onde kræfter udenfor mennesket, dæmoner, onde ånder eller lignende. Sygdomme kan også forbindes med forkert levevis for personen, altså forbindes med synd eller mangel på tro.

Mere givtigt er det at forstå dæmoner og lign. som virkende, selvstændige realiteter, hvor oplevelsen eller forestillingen af "en dæmon" er en måde for vores psyke at håndtere dette område af virkeligheden. En læge kan se influenza som et virus, og igennem mikroskopet typebestemme det, men den menneskelige psyke kan forsøge at håndtere influenzaen igennem en billedgørelse. Viruset er "en negativ kraft", der kommer udefra, altså kan viruset anskueliggøres som en dæmon, fx i drømme eller i billeder.

Det at forbinde sygdom med synd kan være særlig problematisk, i det man kan misforstå sygdommen som ”prøvelse” eller ”straf”. Mere givtigt er se synd som det, der adskiller os fra Gud: stolthed, egoisme, had, selvished osv. Og samtidig at se sygdom og død som en naturlig del af livet, og som en kilde til erkendelse og forvandling. Selve det meningsløse i trafikuheld, kræfttilfælde, blodpropper og lignende kan ansprende til at se mening andre steder i tilværelsen.

Jeg begyndte først at interessere mig for alvor for healing (eller helbredende praksis), efter en række drømme havde fortalt mig hvordan man gør. Her er så den korte variant af hvad jeg fået ud af drømmene, tilsat noget rationel efterbearbejdning:

- 1) Man beskytter sig selv og vedkommende man gerne vil helbrede, igennem bøn.
- 2) Man identificerer sig selv med det guddommelige, ved at vide, at man er et med Gud. Jeg ved det kan virke problematisk, men det er det samme, som det at vide, at man i bund og grund er en del af det, der ligger bagved enhver dualitet, bagved enhver væren eller ikke-væren. Også islam og kristendommen kan have det svært ved at mennesket skulle kunne identificere sig med Gud, for det kan opfattes som blasfemi og grotesk selvovervurdering. I virkeligheden er det dog det omvendte, det er at se, at ens selvfølelse, ens egoisme, er det, der adskiller en fra skaberen. Gud er tættere på end hårene på dit hoved, er der et sufiordsprog, der siger. Hvis man ikke føler det er passende at identificere sig med Gud, så kan man bede om hjælp hos noget eller nogen, der er større end ens selv. Det kan være Jesus, eller Buddha, eller kilden til al visdom, eller alle gode kræfter, for mig at se er navnet ikke så væsentligt som det som navnet repræsenterer. Navnet er vores ”håndtag”. De medfølelse positive kræfter, som vi har navngivet er det væsentlige.
- 3) Selv oplever jeg nu en form for let ændret bevidsthedstilstand efter at været gået igang med helbredende praksis. Ikke en trance, men en oplevelse af, at mine tanker går lidt i stå, bliver drømmeagtige i karakter, og det føles elektrisk, som om det brænder i min krop. I hænderne, i panden, i brystet, rundt omkring. Det lader jeg bare være. Det er som det nu er, og jeg forstår ikke hvorfor det er sådan, men jeg formoder det er en virkningsfuld tilstand jeg nu er i, og for mig selv erklærer jeg min hensigt om at hjælpe den anden. Hænderne er særlige følsomme og jeg holder dem med ca. 1. cms afstand fra det område, der kan være problemer med. Jeg forsøger at fastholde forbindelsen til det guddommelige og den gode hensigt igennem hele processen.
- 4) Jeg afslutter med en tak til Gud.

Imodsætning til Jesus, hvor helbredelsen er total og en engangsforeteelse, så er det min erfaring, at man må se helbredelsen som en proces. Enkelte gange kan miraklet se ud til at ske, men oftest er der en lindring i smerterne, større afslappelse, større ro og nogen gange også en accept og erkendelse. Det er vigtigt ikke at afvise professionel lægevidenskab. Vi er ikke igang med en holmgang: tro overfor viden.

Jeg mener ikke at helbredende evner eller karisma giver én en særlig status. I det øjeblik, du tror, du er noget, fordi du kan noget særligt, så har du netop vist, at du ikke har fattet, at det ikke er dig, der er den virkende årsag. Alle kan føle medfølelse. Alle kan bede. Alle kan derfor have en helbredende virkning på andre.

Det kan være nyttigt at have en ceremoni eller lignende, som ramme omkring en helbredende praksis. Jeg har også selv oplevet, at det kan være meget trygt og

givende, at arbejde indenfor rammerne af en religion. Her følger du efter mange andre mennesker, der har haft lignende erfaringer tidligere, og som har formuleret en viden, der giver gode redskaber til at forstå, det som troserfaringen giver. Men begreberne må aldrig erstatte troserfaringen – og de må heller ikke begrænse den!

Derfor er jeg meget glad for både at kunne arbejde med fælles dialog og fælles praksis i dag, og jeg er glad for I er her. Jeg tror det er meget vigtigt at vi taler og handler sammen.

Paul Bridgwater d. 27/6-09

Litteraturliste

- Avalos, Hector: Health Care and the Rise of Christianity, Hendrickson Publishers 1999
- Barslev, Katrine: Til forsvar for helbredelser og tungetale, Kristeligt Dagblad d. 24. juni, 2008, <http://www.kristeligt-dagblad.dk/artikel/290053>
- Hansen, Karsten Farup: <http://www.kristendom.dk/artikel/266169> (om Barth)
- Hunsinger, Deborah: Theology and Pastoral Counseling, p. 66-71, Erdmanns 1995
- Hunt: Alternative Religions, a sociological introduction, Ashgate 2003 p. 189-191
<http://books.google.com/books?id=0GuWbJhYIccC&hl=da>
- Kelsey, Morton: Healing and Christianity. Minneapolis: Augsburg, 1995.
- Munch, Morten: Protestantiske Mirakler, 2005. <http://www.religion.dk/artikel/55508>
- Petersen, Asbjørn: <http://www.kristendom.dk/artikel/267008> (om Bultmann)
- Wells, Samuel: The Gospels According to Reynold Price,
<http://www.chapel.duke.edu/documents/sermons/2008/080201.pdf>
- White, Edmund: "Sensual in the South", New York Review of Books, July 2, 2009, s. 23.

Andre nethenvisninger:

- Om Asclepius: <http://en.wikipedia.org/wiki/Asclepius> (d. 22.06.09)
- I Mesterens Lys: <http://www.iml.dk>
- Dansk Oase, kirkelig netværksorganisation: <http://www.danskoase.dk/>
- Netværket af kristne healere: <http://www.kristenheling.dk>